

Prof. UEP dr hab. Krzysztof Waliszewski
Katedra Pieniądza i Bankowości
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Al. Niepodległości 10
61-875 Poznań

Recenzja monografii naukowej pt.

„Rynek firm pożyczkowych w Polsce. Teoria i praktyka”

redakcja naukowa Iwona Jakubowska-Branicka

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2018, ss. 334

Nakładem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego ukazała się monografia naukowa pod redakcją Prof. dr hab. Iwony Jakubowskiej-Branickiej pt. *„Rynek firm pożyczkowych w Polsce. Teoria i praktyka*. Zespół autorski, poza Panią Redaktor, socjologiem z UW tworzyli: prof. dr hab. Elżbieta Mączyńska (ekonomista, SGH, Prezes Zarządu Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego), dr hab. Adriana Mica (socjolog, UW), mgr Maria Bernat (socjolog, radca prawny, doktorantka UW), dr Aleksandra Herman (antropolog kultury, UW), dr hab. Jolanta Arcimowicz (socjolog, UW), mgr Filip Cyuńczyk (doktorant WPiA, UW), mgr Maciej Frąszczak (ekonomista, doktorant Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH), mgr Paulina Spałek (ekonomista, doktorantka Kolegium Gospodarki Światowej SGH). Książka została wydana w ramach projektu *„Dlaczego paraformalność działa. Dyfuzja ‘chwilówki’ w Polsce”* sfinansowanego ze środków NCN (nr grantu DEC-2013/11/B/HS6/0150) i realizowanego przez Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Monografia składa się z 10 rozdziałów, bibliografii, informacji o autorach, a także, co warto docenić, indeksu nazwisk i indeksu rzeczowego. Biorąc pod uwagę polski rynek wydawniczy i literaturę przedmiotu poświęconą wyłącznie rynkowi pożyczkowemu recenzowana monografia jest trzecią monografią naukową w Polsce na ten temat.¹

Podjęcie problematyki pożyczek pozabankowych w Polsce należy ocenić pozytywnie, ponieważ rynek ten w ostatnich kilku latach dynamicznie się rozwijał na skutek wprowadzenia przez KNF rekomendacji T ograniczającej dostępność konsumentom do bankowych kredytów detalicznych, w tym do kredytu konsumenckiego. Ponadto rynek

---

¹ Pierwsza monografia to: K. Waliszewski, *Rynek pozabankowych pożyczek konsumenckich w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2017, a druga monografia to: A. Gemzik-Salwach (red.), *Klienci instytucji pożyczkowych i ich ochrona*, CeDeWu, Warszawa 2017

pożyczkowy przeszedł istotną metamorfozę z sektora słabo regulowanego i zaliczanego do bankowości cienia (*shadow banking*), czyli równoległego systemu bankowego do nadzorowanego przez KNF i poddanego ścisłym regulacjom ustawowym dedykowanym dla instytucji pożyczkowych (ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw). Regulacje te mając na celu zwiększenie poziomu ochrony konsumenta i bezpieczeństwa obrotu na rynku pożyczkowym weszły w życie dnia 11 marca 2016 r. i były odpowiedzią na szereg zarzutów i nieprawidłowości związanych z korzystaniem przez konsumentów z pożyczek pozabankowych. Poza ścisłym określeniem, jaki powinien być prawny status instytucji pożyczkowej i wymagania wobec osób nią zarządzających, wprowadziły przepisy antylichwiarskie dotyczące maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego (MPKK) oraz maksymalnych odsetek za opóźnienie, wymuszając jednocześnie zmianę dotychczasowego modelu biznesowego instytucji pożyczkowych, a także konieczność zaprzestania działalności przez część podmiotów z branży pożyczkowej. Poza przywołaną ustawą na rynek pożyczek pozabankowych w Polsce wpływało również wprowadzenie od lutego 2016 r. podatku bankowego, którym zostały objęte największe podmioty w branży, a także od kwietnia 2016 r. programu 500+ zmniejszającego popyt na pożyczki najkrótsze i na najniższe kwoty.

Interdyscyplinarność zespołu autorskiego pozwoliła na wielowątkowe i wieloaspektowe podejście do fenomenu rozwoju rynku pożyczkowego w Polsce, ponieważ w monografii prowadzona jest analiza z punktu widzenia socjologii, psychologii, antropologii, prawa i ekonomii, co jest *novum* na polskim rynku wydawniczym, gdzie dominowało podejście ekonomiczno-prawne. Pogłębiona analiza profilu klienta instytucji pożyczkowych dokonana w monografii jest szczególnie ważna, biorąc pod uwagę rozwój segmentu pożyczek pozabankowych *on-line*, nazywanych *digital lending*, jak i segmentu tradycyjnego *off-line*. Cechy klientów segmentu *digital lending* rynku pożyczkowego, który jest przykładem *fin-tech* zaprzeczają stereotypom postrzegania klientów „chwilówek” jako osób z małych miast, nieubankowionych i wykluczonych finansowo, osób w średnim wieku i seniorów, słabo wykształconych.

Autorzy monografii jako metodę badawczą przyjmują analizę dostępnej literatury przedmiotu, aktów prawnych, raportów, badań wtórnych dotyczących sektora pożyczkowego, materiałów prasowych oraz badań opinii publicznej o tzw. „chwilówkach” i innych źródeł. Nie ograniczają się jedynie do krytycznej analizy zastanego stanu wiedzy na przedmiotowy temat (*desk research*), ale podejmują trud związany z realizacją własnego badania sektora pożyczkowego w Polsce (*field research*) o charakterze ilościowym (w pierwszej fazie

ogólnopolska, reprezentatywna próba badawcza, realizacja CBOS; w drugiej fazie 200 wywiadów metodą tajemniczego klienta, *mystery shopper*) i o charakterze jakościowym (wywiady pogłębione z 8 przedstawicielami instytucji pożyczkowych oraz przedstawicielami instytucji sektora pożyczkowego i organizacji nadzorujących oraz konsumentów) w czasie, gdy podlegał on transformacji ze słabo do silnie regulowanego. Stanowiło to dla autorów badania swego rodzaju wyzwanie, z którym doskonale sobie poradzili. Ważnym uzupełnieniem analiz socjologicznych jest wyjaśnienie zasad funkcjonowania rynku pożyczkowego poprzez instrumentarium ekonomii behawioralnej oraz z uwzględnieniem regulacyjnej funkcji państwa.

Autorzy monografii słusznie zaliczają instytucje pożyczkowe do sektora parabankowego zaznaczając jednocześnie, że poprzez objęcie tego sektora regulacjami prawnymi wymykają się one definicji parabanku, który jest odmianą hybrydyzacji w sektorze finansowym i elementem sfery paraformalnej. Monografia nie ogranicza się jedynie do diagnozy i eksplanacji (wyjaśnienia) współczesnego stanu rynku pożyczek pozabankowych (ujęcie retrospektywne), ale również podjęto w niej próbę określenia perspektyw rozwoju rynku pożyczek pozabankowych w przyszłości (ujęcie prospektywne). Monografia oparta jest na solidnych źródłach literaturowych w języku polskim i angielskim o zróżnicowanym charakterze. Należy docenić trud Zespołu w zgromadzeniu tak obszernej literatury, rozproszonej w wielu źródłach.

Monografię można polecić studentom kierunków socjologicznych, prawniczych, ekonomicznych, pracownikom i zarządzającym instytucjami pożyczkowymi, a także konsumentom korzystającym z pożyczek pozabankowych. Jedyne moje zastrzeżenie jako Recenzenta dotyczy określenia „firma pożyczkowa”, które pojawia się w tytule i w treści monografii, ponieważ w momencie wydawania publikacji funkcjonowało już legalne określenie „instytucja pożyczkowa” oraz jego normatywna definicja. W mojej opinii użycie takiego właśnie określenia byłoby bardziej adekwatne zarówno w tytule, jak i treści publikacji.